

КРИМИНОЛОГИЯ; УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС, КРИМИНАЛИСТИКА

УДК 343.98

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ – ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАСІБ РОЗРОБЛЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ

Василь БІЛОУС,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

SUMMARY

The article is dedicated to the research of the current problems of the development of crimes criminalistic characteristic and search for innovative ways of their solution. The role of the separate criminalistic methods as the most required criminalistic products and relevance of the crimes criminalistic characteristic as the foundation for their formation is analyzed. Introduction of IT solutions is proposed as one of the most efficient ways of creating, maintaining the up-to-date condition and automatic processing of information base of crimes criminalistic characteristic, determination of the correlation dependence between its separate elements, rational programming and algorithmization of activity of criminal justice bodies of prejudicial and judicial inquiry of criminal proceedings under conditions of the information society rise.

Key words: information technologies, cognitive technologies, artificial intelligence, Unified Register for Pre-Trial Inquiry, forensic characteristic, forensic methodology.

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено дослідженню сучасних проблем розроблення криміналістичної характеристики злочинів і пошуку інноваційних шляхів їх вирішення. Аналізується роль окремих криміналістичних методик, як найбільш вимаганих продуктів криміналістики, і значущість криміналістичної характеристики злочинів, як підґрунтя для їх формування. Пропонується впровадження інформаційних технологій як одного з найбільш ефективних засобів створення, підтримання в актуальному стані та автоматизованого опрацювання інформаційної бази криміналістичної характеристики злочинів, визначення кореляційних залежностей між окремими її елементами, раціонального програмування та алгоритмізації діяльності органів кримінальної юстиції з досудового розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень в умовах становлення інформаційного суспільства.

Ключові слова: інформаційні технології, когнітивні технології, штучний інтелект, Єдиний реєстр досудових розслідувань, криміналістична характеристика, криміналістична методика.

Постановка проблеми. Актуальність розбудови потужного підґрунтя для ефективної протидії злочинності у глобальному світі інформаційної доби зумовлює позитивну оцінку взяття Україною та Європейським Союзом і його державами-членами взаємних зобов'язань щодо посилення двостороннього, регіонального та міжнародного співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю та корупцією, розвитку співробітництва, зокрема стосовно обміну найкращими практиками, в тому числі щодо методик розслідування та криміналістичних досліджень (п. «а» ч. 3 ст. 22 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом). Наочним доказом підтримки євроінтеграційних устремлень нашої держави з боку вітчизняної і зарубіжної наукової спільноти стало ініціювання Міжнародним Конгресом Криміналістів єдиної європейської програми розвитку криміналістики до 2025 р. «Криміналістика – 2025», що знайшло своє закріплення у меморандумі, який було прийнято членами Конгресу 27 червня 2014 р. у

м. Ужгороді (Україна) синхронно з підписанням Президентом України і лідерами усіх країн-членів ЄС у м. Брюсселі (Бельгія) заключної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

При визначенні напрямків наукового пошуку в сфері криміналістичної методики вченим необхідно, у першу чергу, виходити з потреб судово-слідчої практики, прогностичного бачення ймовірних шляхів розвитку і структурних змін злочинних проявів, міжнародного досвіду боротьби з ними [1, с. 187]. На думку С.В. Великанова, розробка криміналістичних рекомендацій з розслідування злочинів, що відповідають сучасним запитам правоохоронних органів і вимогам п. «а» ч. 3 ст. 22 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, передбачає подальше удосконалення криміналістичної характеристики злочинів як інформаційної основи криміналістичної методики розслідування злочинів [2, с. 215].

Стан дослідження. Загальновідомо, що криміналістична характеристика злочинів належить до числа

фундаментальних категорій криміналістики. Однак, на протязі майже півстоліття з моменту її запровадження у науковий обіг О.Н. Колесніченком, безсумнівно, на наше переконання, значущість цієї категорії періодично постає об'єктом бурхливих дискусій і навіть категоричних заперечень [3, с. 220–223]. А шляхи вдосконалення криміналістичної характеристики злочинів і унаочнення її значущості (практичної ролі) в умовах інформаційної епохи взагалі залишаються поза увагою широкого наукового загалу. Тому метою даної статті є дослідження найбільш вразливих для критики місць криміналістичної характеристики злочинів і пропонування інноваційних засобів її розроблення з орієнтацією на потреби сучасної судово-слідчої практики.

Виклад основного матеріалу. Розробка окремих криміналістичних методик, тобто наукових положень і заснованих на них рекомендацій з розкриття і розслідування злочинів окремих видів і груп, є одним із найбільш значущих та цікавих у науковому плані напрямків у криміналістиці [4, с. 283]. Типові криміналістичні методики, як науковий продукт, розробляються на базі результатів узагальнення судово-слідчої практики, а отже, вважаються найбільш оптимальними, дієвими (наприклад, розробка підвидової криміналістичної характеристики з детальним аналізом її елементів). Саме підвидові криміналістичні методики найбільше наближені до потреб практики, тому що саме на такому рівні можливі формулювання конкретних завдань розслідування й побудова відповідних програм та алгоритмів їх розв'язання. Саме ці типові програми розслідування та алгоритмічні схеми дій слідчого становлять основу відповідної криміналістичної методики [5, с. 351]. Підвидові криміналістичні методики належать до розряду найбільш оптимальних і дієвих у розпорядженні слідчого, так як вони тісно наближені до потреб практики і містять рекомендації прямої дії [1, с. 194].

Слід пам'ятати: «Те, що претендує на конкретну методику, неодмінно виродиться в мертву схоластику, якщо не ґрунтується на пізнаних закономірностях злочинної діяльності» [6, с. 55]. Зазначене підвищує цінність підвидових криміналістичних методик (мікрометодик), тобто методик розслідування, виокремлених з одного виду злочинів за криміналістично значущими ознаками, котрі як науковий продукт розробляються на базі значного емпіричного матеріалу, що дозволяє детально проаналізувати криміналістичну характеристику, визначити ймовірно-статистичні та кореляційні зв'язки між її елементами, виокремити слідчі ситуації певних етапів розслідування і відповідно до них сформулювати конкретні завдання і побудувати програми їх вирішення [1, с. 194].

За справедливим твердженням О.Н. Колесніченка, «успішна методика розслідування злочинів може здійснюватися тільки на основі їх криміналістичних

характеристик» [7, с. 25]. Як відзначає В.Д. Берназ, криміналістична характеристика створює належні умови орієнтації в слідах злочинної діяльності: визначення змісту і характеру слідчих ситуацій та відповідного алгоритму (послідовності) проведення слідчих дій, оперативно-розшукових та інших організаційних заходів, визначення тактики проведення окремих слідчих дій та в цілому прийняття та реалізації рішень слідчих [8, с. 65–72].

Криміналістична характеристика злочину, як вихідний пункт для створення відповідної криміналістичної методики, є результатом наукового аналізу та узагальнення типових ознак певного виду або роду злочинів; системою відомостей про криміналістично значущі ознаки злочинів певного виду, що відображає закономірні зв'язки між ними і слугує побудові та перевірці слідчих версій у розслідуванні злочинів. Метою криміналістичної характеристики злочину є оптимізація процесу розкриття і розслідування злочину, а призначення полягає в тому, що вона сприяє:

- 1) розробленню окремих методик розслідування;
- 2) побудові типових програм і моделей розслідування злочинів;
- 3) визначенню напрямку розслідування конкретного злочину.

Ця характеристика слугує слідчому своєрідною інформаційною базою, набором відомостей про певний вид злочинів. Її структура передбачає наявність певних елементів. Основними елементами криміналістичної характеристики є сукупності ознак, що визначають:

- 1) спосіб злочину;
- 2) місце та обстановку;
- 3) час учинення злочину;
- 4) знаряддя і засоби;
- 5) предмет злочинного посягання;
- 6) особу потерпілого (жертви);
- 7) особу злочинця;
- 8) типові сліди злочину [9, с. 182].

Значимість (практична роль) криміналістичної характеристики полягає в тому, що її елементи взаємозалежні між собою, мають кореляційні зв'язки (ймовірнісні залежності). За наявності одних ознак слідчий може припустити наявність інших (наприклад, за слідами, залишеними на місці події, можливо припустити професійні навички злочинця, його вік, стать, наявність аномалій психіки тощо). При цьому, кожен елемент криміналістичної характеристики злочинів має різний рівень залежностей з іншими елементами. Так, елемент характеристик «особа злочинця» може мати такі закономірні зв'язки: «потерпілий – злочинець», «сліди злочину – спосіб його вчинення – злочинець», «місце та обстановка злочину – злочинець», «час учинення злочину – злочинець» тощо. Не всі елементи працюють однаково в різних видах злочинів. Одні набувають першочергового значення, інші, навпаки, відходять

на другий план або навіть відсутні (наприклад, існують злочини, що не мають певного місця їх вчинення, в яких відсутня особа потерпілого) [9, с. 183].

Розробку методичних рекомендацій на основі криміналістичного аналізу злочинів і створення їх інформаційно-пізнавальних моделей – криміналістичних характеристик відповідних груп, видів і підвидів злочинів В.В. Тищенко пропонує віднести до загальних принципів наукового формування окремих методик розслідування [10, с. 248–249]. В.А. Журавель переконаний в тому, що саме криміналістична характеристика злочинів є теоретичною основою побудови методик їх розслідування, оскільки не дослідивши минулого – не можливо пізнати теперішній час. Іншими словами, не дослідивши злочин як подію минулого, не виділивши системи його криміналістично значущих ознак, не можна сформулювати рекомендації з його розкриття, розслідування і попередження [1, с. 191].

У методиках розслідування криміналістична характеристика відображає основні ознаки того чи іншого виду злочинів, а ймовірно-статистичні та кореляційні зв'язки між її елементами дозволяють сформулювати типові версії і, у першу чергу, відносно особи злочинців, що вчиняли аналогічні злочини в минулому [1, с. 201; 11, с. 279–280]. У свою чергу, як слушно зауважує В.А. Журавель, відсутність такого роду наукових розробок постає підставою для невтішних висновків відносно перспектив самої криміналістичної характеристики і віднесення її Р.С. Белкіним до розряду так званих криміналістичних фантомів [11, с. 282]. Це відбувається через те, що комплекс відомостей про злочин, який становить зміст криміналістичної характеристики, набуває практичного значення тільки в тих випадках, коли між його складовими встановлені кореляційні зв'язки і залежності, які мають закономірний характер. Тоді і тільки тоді слідчий отримує обґрунтований орієнтир для висування слідчих версій. В іншому випадку криміналістична характеристика втрачає будь-який сенс, так як зводиться до повторення загальновідомих істин [12, с. 56–58].

З огляду на викладене, заслуговує на цілковиту підтримку позиція Г.Ю. Жирного, згідно з якою криміналістична характеристика злочину як категорія науки криміналістики не є ілюзією, проте для того, щоб зробити її справжнім робочим інструментом розслідування, має бути чітко продумана структура й досліджені закономірні зв'язки між її елементами. Увагу слід зосереджувати не на опису зазначених елементів (так як всі вони висвітлюються як обставини, що підлягають установленню), а на цифрових показниках, що відображають кореляційні залежності між ними. Насамперед ці дані зумовлюють практичне призначення криміналістичної характеристики, вони враховуються під час розробки методичних рекомендацій із розслідування будь-яких злочинів.

Однак на статистичному рівні кореляційні залежності між елементами криміналістичної характеристики цих злочинів на теперішній час установити складно у зв'язку з відсутністю достатнього обсягу даних практики. Тому доречно у видових і підвидових окремих методиках використовувати цифрові показники у відсотках або терміни «найчастіше», «ймовірніше за все», які можна отримати шляхом узагальнення наявних кримінальних проваджень про злочини зазначеної категорії і які будуть коригуватися по мірі накопичення емпіричного матеріалу [13, с. 184–185], адже виявлення стійких кореляційних залежностей між елементами криміналістичної характеристики можливо тільки на базі значного емпіричного матеріалу.

Традиційно зміст елементів криміналістичної характеристики злочинів встановлюється на основі:

1) аналітичних процедур виведення висновків з вимог законодавства;

2) емпіричних досліджень, що складаються з анкетування справ кримінального провадження щодо злочинів певної категорії та інтерв'ювання слідчих, які мають досвід розслідування злочинів такої категорії [2, с. 214].

Відтак, щоб сформулювати нову конкретну методику розслідування, необхідно розгорнути не тільки теоретичне дослідження, але й отримати нові емпіричні знання. Проте, через трудомісткість такі емпіричні дослідження зазвичай проводяться поверхнево [6, с. 38], а відомості, відображені в криміналістичних характеристиках, мають низький рівень репрезентативності [14, с. 121], адже у більшості дисертаційних робіт емпіричні дані обмежуються вивченням помірної кількості кримінальних проваджень [15, с. 301].

«Фундаменталізація» криміналістики і «наукоподібність» криміналістичних знань, на думку В.Ю. Шепітька, призводять до неможливості використання деяких їх рекомендацій в практичних цілях. Специфічною тенденцією криміналістики є її надмірна теоретизація, виконання наукових досліджень, які не знаходять належного емпіричного підтвердження і ефективного впровадження в практику [16, с. 42]. Як справедливо зауважує В.С. Батиргарєєва, нехтування емпіричними дослідженнями на користь зайвого теоретизування тих чи інших питань сприяло тому, що логіка міркувань і дослідницький інструментарій, за допомогою якого обґрунтовувалися висновки у вітчизняній науці, довгий час характеризувалися однолінійністю та вузькістю [17, с. 75]. Функції ж фактологічного (емпіричного) знання, за обґрунтованим твердженням В.М. Сирих, реалізуються лише за умови, що дослідник використовує не який-небудь відокремлений факт, а сукупність фактів, здатних дати повне, всебічне і достовірне описання досліджуваного явища чи процесу [18, с. 85]. Відтак, однією з головних умов проведення наукових досліджень на високому рівні є належне інформаційне забезпечення [19, с. 10], у тому числі й

за рахунок вивчення репрезентативної емпіричної бази, значення якої складно переоцінити.

Так, у 70-х роках ХХ ст. на основі узагальнення матеріалів приблизно однієї тисячі кримінальних справ Л.Г. Відонов виявив залежності між деякими елементами криміналістичної характеристики навмисних вбивств, отримавши цінні дані, що стосувалися як умовно-однозначних, так і ймовірно-статистичних закономірних зв'язків. Проте протягом наступних десятиліть наслідувати цей приклад не наважився ніхто. «Легше описувати елементи характеристики, та ще й за власною схемою, ніж займатися вельми копітким процесом виявлення кореляційних залежностей між ними», – резюмував із цього приводу Р.С. Белкін [20, с. 221]. Із цього приводу В.П. Бахін запропонував розширювати на базі науки вирішення практичних проблем правоохоронної діяльності шляхом:

- 1) об'єднання досліджень практиків і вчених;
- 2) розширення колективних розробок;
- 3) перетворення кандидатських дисертацій у дослідження практичної діяльності на основі глибоких емпіричних даних [15, с. 306].

Такі рекомендації подекуди вже втілені в життя. Наприклад, протягом 1996–1997 рр. наукові працівники лабораторії «Використання сучасних досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю» НДІВПЗ ім. академіка В.В. Сташиса НАПрН України під час дослідження проблем, пов'язаних з використанням досягнень науки і техніки у боротьбі з окремими видами тяжких злочинів проти особи і, насамперед, убивствами на замовлення, розбійними нападами, злочинами терористичної спрямованості, викраденням людей, у тому числі дітей, розробили концепцію та структуру науково-прикладної програми досліджень, здійснили узагальнення слідчої та судової практики (75 кримінальних справ) та сформували спеціалізований банк даних. Це дозволило виявити залежності між окремими елементами криміналістичної характеристики неочевидних убивств і розробити інформаційно-аналітичну систему «СПРА-ВА», яка дозволяє на підставі первинної інформації з місця виявлення трупа будувати найбільш ймовірні версії щодо обставин події злочину. А узагальнення матеріалів 100 кримінальних справ про нерозкриті вбивства, під час якого було вивчено та проаналізовано протоколи слідчих дій, рапорти працівників оперативно-розшукових органів, постанови про призначення судових експертиз та висновки експертів, обвинувальні висновки та інші процесуальні документи, дозволило виокремити різні типи помилок слідчих. Як то: невикористання, неправильне використання або використання не в повному обсязі інформації, що міститься в криміналістичних обліках, та інформації, що міститься в аналогічних за способом вчинення розкритих і нерозкритих справах; не достатньо повне використання під час досудового розслідування злочинів науково-

технічних засобів і сучасних комп'ютерних технологій; неякісне планування розслідування злочинів та проведення окремих слідчих дій тощо [21, с. 3–4, 11].

Є очевидним, що такі дослідження повинні здійснюватися безперервно, адже одна з найбільш нагальних проблем сьогодення полягає в тому, що діяльність органів кримінальної юстиції в епоху інформаційного суспільства характеризується високою інформаційною ємністю, постійною необхідністю в отриманні й обробленні великих обсягів даних і підтриманні раніше отриманих відомостей в актуальному стані [22, с. 204–205]. А криміналістична характеристика злочинів має властивість динамічності, яка виявляється в тому, що її зміст може змінюватися щодо тих або інших видів (родів) злочинів, поповнюватися новими відомостями у результаті узагальнень слідчої практики [9, с. 183]. Тому лише при вірному методологічному підході та з використанням відповідного інструментарію із лавиноподібних потоків неструктурованої інформації можна в режимі реального часу не тільки виокремлювати важливі тенденції, а й встановлювати актуальні закономірності досліджуваних процесів і явищ. Цим пояснюється як загальне зростання попиту на спеціальні дослідження у сфері аналізу великих обсягів інформації («Big Data») і розбудови на їх теоретичній основі прикладної системи збирання важливих даних і управління інформаційними ресурсами [23], так і актуальність таких досліджень для криміналістики – науки «про закономірності злочинної діяльності та її відображення в джерелах інформації» [16, с. 34].

Для ХХІ ст. аналіз даних обіцяє набути такого ж значення, як парові двигуни для ХVІІІ-го, електроенергія для ХІХ-го і нафта для ХХ-го [24]. Життєдіяльність сучасного людства відбувається в умовах «Третьої індустріальної революції» (Third Industrial Revolution) [25], здатної докорінно змінити життя менше ніж за п'ять найближчих років [26]. В оприлюдненому компанією «ІВМ» прогнозі «П'ять інновацій, що перевернуть світ протягом п'яти років» йдеться про те, що найближче п'ятиліття проходитиме під егідою нової ери пізнавальних систем, які дозволять машинам навчатися, робити умовиводи і бути залученими до повсякденного життя кожної людини. Паралельно з тим, як комп'ютери вчать думати аналогічно мозку людини, генеровані людьми і машинами відомості поступово переміщуються в обчислювальні хмари, які дозволяють навіть невеликим користувачам використовувати гігантські бази знань, запроваджувати інновації і автоматизувати свою діяльність на основі найкращого світового досвіду. Із часом комп'ютери ставатимуть розумнішими і гнучкішими, вони ширше взаємодітимуть з даними, іншими пристроями і людьми, допомагаючи приймати раціональні рішення на основі всієї інформації, що нас оточує. Протягом п'яти найближчих років може змінитися навіть сама парадигма роботи з даними в

професійному й особистому житті кожного [27]. Цьому сприятимуть інформаційні технології в галузі планування і прогнозування, дослідження та інтеграції даних, предикативної [28] і контентної аналітики, когнітивних обчислень, управління даними, контентом і прийняттям рішень, розбудови сховищ даних, «Cloud Computing» тощо [24]. Наприклад, компанія «Vicarious» (США) розробляє передові технології штучного інтелекту, ставлячи за мету створення цифрової моделі неокортексу, або нової кори головного мозку, яка розташовується у верхньому шарі півкуль головного мозку та відповідає за вищі нервові функції – сенсорне сприйняття, виконання моторних команд, усвідомлене мислення й мову. Створення штучного неокортексу призведе до появи комп'ютерів, здатних мислити, як людина, без втрати і витрат часу та матеріальних ресурсів на відновлення праездатності [29]. У дослідженні «McKinsey Global Institute» «Проривні технології: досягнення, які змінять життя, бізнес і світову економіку» акцентується увага на перспективах нових методів автоматизації розумової праці і наголошується на тому, що комп'ютери вже сьогодні здатні аналізувати величезні обсяги неструктурованої інформації, інтерпретувати людську мову і розуміти команди, сприймати дії і навіть наміри людей. Це невдовзі дозволить перекласти на обчислювальні пристрої частину службових обов'язків, а в деяких випадках – призвести до повної заміни людей комп'ютерами [35] або посилити можливості людини за допомогою Бодінету (натільного Інтернету) [26].

Перелічене забезпечує можливість якісного криміналістичного аналізу величезних масивів розслідуваних і розглянутих кримінальних проваджень з метою узагальнення статистично обґрунтованих результатів успішного чи невдалого розслідування злочинів шляхом застосування цієї метою спеціалізованих комп'ютерних пошукових і аналітичних програм [31, с. 381]. Серед напрямків поліпшення характеристик техніко-криміналістичних засобів слідчі різних органів досудового розслідування виокремили забезпечення можливості комп'ютерної обробки інформації [21, с. 16–17]. Важливими є автоматизація та алгоритмізація аналітичної і пошукової роботи [32, с. 181]. Автоматизація постає сьогодні невід'ємною складовою технологічних умов праці, як чинник, що входить до предмета наукової організації діяльності слідчого та впливає на ефективність діяльності слідчого з розкриття, розслідування і попередження злочинів [33, с. 14].

Вище описане є вкрай важливим з огляду на те, що, як справедливо зауважує Ю.П. Гармаєв, більшість «продуктів» всіх наук антикримінального циклу сильно відстають від сучасних досягнень науково-технічного прогресу в контексті форм викладення, засобів і методів доведення, доставки знань до «кінцевого споживача», вимушено констатуючи вже не просто тривожне, а близьке до катастрофічного відставання науки від практики

і сучасних досягнень НТП. Що ж до шляху подолання негативних тенденцій, то цей вчений зазначає: «Усі науки антикримінального циклу повинні самі просуватися назустріч своєму «кінцевому споживачеві», розробляючи і впроваджуючи «продукцію» в різних варіантах залежно не від усталених внутрішніх традицій, а від тенденцій «споживання», характеристики типового, умовно кажучи, кінцевого споживача. «Нетрадиційний» тип останнього, формулювання рекомендацій для нього, переважно в інтерактивній, мультимедійній, стаціонарній плюс мобільній формі з міждисциплінарним змістом, повинно стати пріоритетним напрямом прикладних розробок названих наук [34, с. 79, 82, 83].

В процесі діяльності з розробки нових інформаційних технологій у боротьбі зі злочинністю науковий колектив лабораторії «Використання сучасних досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю» НДІВПЗ ім. академіка В.В. Сташиса НАПрН України дійшов висновку, що інформаційне забезпечення правоохоронних органів повинно здійснюватися за такими напрямками:

- 1) інформаційний (добір криміналістично значущої інформації);
- 2) технічний (комплектація комп'ютерною технікою і периферійним обладнанням, кваліфіковане обслуговування тощо);
- 3) програмний (створення програмно-технічних комплексів, автоматизованих робочих місць);
- 4) організаційний (надання можливості використання інформаційних технологій) [21, с. 11].

А ініційована Міжнародним Конгресом Криміналістів єдина європейська програма розвитку криміналістики до 2025 р. «Криміналістика – 2025», за задумом фундаторів, повинна охоплювати підготовку й упровадження новітніх криміналістичних науково-технічних засобів та інформаційних технологій.

При розробленні криміналістичної характеристики основним виступає індуктивний метод пізнання, коли дослідник переходить у розвитку знання від окремих, одиничних фактів до узагальнень, від окремих спостережень до загальних висновків. Індуктивна модель наукового знання склалася в межах філософії емпіризму, згідно з якою єдиним джерелом достовірності знання про світ слугує наш досвід. За переконанням Ф. Бекона, індукція, тобто рух від конкретних випадків, щодо яких ми маємо досвід, через абстрагування до узагальнень – єдиний можливий спосіб отримання наукового знання. В якості емпіричної бази (для застосування цього методу з метою побудови криміналістичної характеристики окремих видів і груп злочинів) О.С. Харлов пропонує використовувати електронні бази даних інформаційних центрів органів МВС [35, с. 125–130]. Нами в якості основної платформи для емпіричних досліджень пропонується використовувати вже запроваджений Єдиний реєстр досудових розслідувань [36, с. 173–187], упорядкування відомостей якого у

сенсі забезпечення їх придатності для автоматизованої обробки на основі розгорнутої криміналістичної характеристики кожного виду злочинів слугуватиме не лише якісній криміналістичній діагностиці, а й прогнозуванню та плануванню. Якщо криміналістична діагностика дозволяє встановити певні факти і зв'язки тих подій, що вже відбулися, то за допомогою прогнозування за наявною інформацією можна визначити найбільш реальні варіанти розвитку виявлених процесів, які характеризують розслідуваний злочин [37, с. 71]. Вказане має вагомe значення не тільки для криміналістики, адже в науках антикримінального циклу, крім криміналістичної, досліджуються й тісно пов'язані з нею кримінально-правова, кримінологічна, оперативно-розшукова та кримінально-процесуальна характеристики злочинів.

Привертає увагу той факт, що тільки в I півріччі 2014 р. Генеральною прокуратурою України обліковувалося 305 656 кримінальних правопорушень [38]. Очевидно, що класичне індивідуальне накопичення емпіричного матеріалу для дисертаційних досліджень, яке було характерним для європейських учених кінця ХХ ст. [39, с. 45], у такому випадку є малопродуктивним, так як жодному дослідникові не вдасться охопити домінуючу частину цього інформаційного масиву для визначення загальних закономірностей традиційними методами і знаряддями праці. Проте навіть повна індукція, як перерахування всіх об'єктів певного класу з виявленням спільних для них властивостей, може стати реальністю, якщо збирання, систематизація й узагальнення криміналістично значущих відомостей про злочин, що формують електронну базу даних Реєстру, будуть здійснюватися автоматично в режимі реального часу засобами комп'ютерної техніки. Упровадження подібних розробок вже забезпечує досягнення позитивних результатів у різних галузях життєдіяльності інформаційного суспільства. Наприклад, використання найбільшою інформаційною агенцією США і найбільшим виробником контенту у світі «Associated Press» технології компанії «Automated Insights» дозволило автоматизувати створення фінансових оглядів компаній за допомогою штучного інтелекту, істотно заощадивши час та інші ресурси, необхідні для подальшої аналітичної обробки узагальнених показників за допомогою людського інтелекту [40].

Висновки. З того часу, як стало можливим об'єднання ЕОМ в комп'ютерні мережі, набуло актуальності вирішення проблем проектування і розгортання розподілених комп'ютерних систем. Все більша кількість досліджень протягом останніх років виконується в галузі широкомасштабних (глобальних) обчислень. Групи вчених розробляють проміжне програмне забезпечення (middleware), бібліотеки та інструментальні засоби, які дозволяють спільно використовувати територіально розподілені, а не об'єднані ресурси, як єдину потужну платформу для виконання паралельних і розподілених додатків. Такий підхід до

обчислень раніше був відомий під декількома назвами, такими як метакомп'ютинг, обчислення, що масштабуються, або глобальні обчислення, а останнім часом – обчислення Grid. Самі Grid-системи визначаються як «гнучке, безпечне, скоординоване спільне використання ресурсів динамічними утвореннями із особистостей, установ і ресурсів» [41]. Відтак сучасний стан комп'ютерних розробок дозволяє виявляти кореляційні залежності між елементами криміналістичної характеристики певної категорії злочинів не наочним шляхом, як це здійснювалося раніше, а із застосуванням математичної обробки репрезентативної вибірки кримінальних проваджень. З огляду на викладене, заслуговує на цілковиту підтримку позиція В.А. Журавля про те, що саме комп'ютерні програми автоматизованої обробки емпіричних даних дозволяють встановити найбільшу кількість кореляційних залежностей між елементами криміналістичної характеристики розглядуваної категорії злочинів, перенести отримані дані в кореляційні таблиці, а в подальшому на їх підставі побудувати систему типових версій щодо особи злочинця, мотиву та способу вчинення злочину. При цьому опрацювання даних, відображених у кореляційних таблицях, також має здійснюватися комп'ютерними засобами, з тим щоб максимально сприяти нівелюванню взаємовпливу різноманітних перемінних і хитливих даних, що можуть впливати на перекручення тенденцій [14, с. 224]. Таким чином, сучасні інформаційні технології можуть слугувати одним з найбільш ефективних засобів створення, підтримання в актуальному стані та автоматизованого опрацювання інформаційної бази криміналістичних характеристик злочинів усіх видів, інструментом для раціонального програмування та алгоритмізації діяльності органів кримінальної юстиції з досудового розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень в умовах становлення інформаційного суспільства.

Список використаної літератури

1. Журавель В.А. Концептуальные подходы к модернизации криминалистических методик / В.А. Журавель // Современное состояние и развитие криминалистики : сб. науч. тр. / [под ред. Н.П. Яблокова и В.Ю. Шепитько]. – Х. : Апостіль, 2012. – С. 186–203.
2. Великанов С.В. О природе взаимосвязей элементов криминалистической характеристики / С.В. Великанов // Криміналістика та судова експертиза: наука, навчання, практика : зб. наук. пр. у 2-х т. – Х. : «Апостіль», 2014. – Т. 1. – С. 214–225.
3. Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня. Злободневные вопросы российской криминалистики / Р.С. Белкин. – М. : НОРМА–ИНФРА–М, 2001. – 240 с.
4. Мухин Г.Н. Особенности структуры и содержания методики расследования преступлений, связанных с посягательством на информационные ресурсы / Г.Н. Мухин, Д.В. Исютин-Федотов // Библиотека криминалиста. Научный журнал. – 2013, – № 5. – С. 280–286.
5. Косарев С.Ю. История и теория криминалистических методик расследования преступлений / [С.Ю. Косарев] ; под ред. В.И. Рохлина. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2008. – 495 с. (цит. :

Журавель В.А. Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції: монографія / В.А. Журавель. – Х.: Апостіль, 2012. – 304 с.

6. Гармаев Ю.П. Проблемы создания криминалистических методик расследования преступлений: теория и практика / Ю.П. Гармаев, А.Ф. Лубин. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2006. – 303 с.

7. Колесниченко А.Н. Научные и правовые основы расследования отдельных видов преступлений: автореф. дис. ... док. юрид. наук / А.Н. Колесниченко. – Харьков, 1967. – 42 с.

8. Берназ В.Д. Понятие следственной деятельности: криминалистические и психологические аспекты / В.Д. Берназ // Вісн. Нац. ун-ту внутр. справ. – Х., 2003. – Вып. 21, ч. 1. – С. 65–72.

9. Настільна книга слідчого / М.І. Панов, В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова та ін. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К.: Ін Юре, 2011. – 736 с.

10. Тищенко В.В. О современных направлениях развития криминалистической методики расследования преступлений / В.В. Тищенко // Современное состояние и развитие криминалистики: сб. науч. трудов / под ред. Н.П. Яблокова и В.Ю. Шепітько. – Х.: Апостіль, 2012. – С. 237–250.

11. Журавель В.А. Трансформация криминалистической методики в современных условиях / В.А. Журавель // Криміналістика та судова експертиза: наука, навчання, практика: зб. наук. пр. у 2-х т. – Х.: «Апостіль», 2014. – Т. 1. – С. 273–284.

12. Белкин Р.С. Модное увлечение или новое слово в науке? / Р.С. Белкин, И.Е. Быховский, А.В. Дулов // Соц. законность. – М.: Известия, 1987, № 9. – С. 56–58.

13. Жирний Г.Ю. Щодо вдосконалення окремих криміналістичних методик розслідування злочинів у сфері господарської діяльності / Г.Ю. Жирний // Відповідальність за злочини у сфері господарської діяльності: матеріали наук.-практ. конф. / под. ред. В.В. Сташиса та ін. – Х.: Кроссрод, 2006. – С. 184–185.

14. Журавель В.А. Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції: [монографія] / В.А. Журавель. – Х.: Апостіль, 2012. – 304 с.

15. Бахин В.П. Диссертационные исследования уже не дают повода для изобретения пороха и бумаги / В.П. Бахин // Уч. зап. Таврич.ес. нац. ун-та им. В.И. Вернадского. – Т. 20 (59) – № 2. – 2007. – С. 300–306.

16. Шепітько В.Ю. Предмет, система и задачи криминалистики в XXI веке / В.Ю. Шепітько // Криминалистика и судебная экспертиза: наука, обучение, практика IX: сб. науч. статей в 2-х ч. – Vilnius: Charkovas, 2013. – Ч. 2. – С. 32–44.

17. Батиргареева В.С. Вплив процесів глобалізації світу на розвиток кримінологічної науки в Україні / В.С. Батиргареева // Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. / [под. ред. В.І. Борисова та ін.] – Х.: Право, 2013. – Вып. 26. – С. 73–86.

18. Сырых В.М. Подготовка диссертаций по юридическим наукам: настольная книга соискателя / В.М. Сырых. – М.: РАП, 2012. – 499 с.

19. Литвак О. Наукове забезпечення діяльності прокуратури / О. Литвак, С. Подкопаев // Вісник прокуратури. – 2013. – № 1. – С. 7–12.

20. Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня. Злободневные вопросы российской криминалистики / Р.С. Белкин. – М.: НОРМА-ИНФРА-М, 2001. – 240 с.

21. Шепітько В.Ю. Наукові здобутки та перспективи діяльності лабораторії «Використання сучасних досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю» / В.Ю. Шепітько, Г.К. Авдеева // Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. / [под. ред. В.І. Борисова та ін.] – Х.: Право, 2013. – Вып. 26. – С. 3–28.

22. Криминалистика: [учеб. пособие] / [под ред. С.М. Колотушкина]. – М.: Дашков и К.; Ростов н/Д: Наука-Спектр, 2012. – 463 с.

23. Технологии, способные изменить экономику всего мира [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ubr.ua/leisure/it-is-interesting/289270>.

24. IBM видит своё будущее в «больших данных» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://internetua.com>.

25. Rifkin J. The Third Industrial Revolution: How Lateral Power is Transforming Energy, the Economy, and the World. – New York: Palgrave Macmillan.

26. Технологии 21-го века: на пороге фантастических перемен [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ubr.ua/ukraine-and-world/events/277557>.

27. 5ГП-прогнозынаближайшие5лет[Электронныйресурс]. – Режим доступа: <http://focus.ua/tech/292963/>.

28. Парамонов О. Как автоматический анализ данных упрощает работу юриста [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://novostey.com/internet/news579154.html>.

29. Марк Цукерберг и Элон Маск инвестируют в разработку искусственного интеллекта [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://comments.ua/ht/459529.html>.

30. Названы 12 технологий, которые лишат миллионы людей рабочих мест [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ubr.ua/labor-market/ukrainian-labor-market/229676>.

31. Коломацкий В.Г. Актуальные проблемы развития уголовно-процессуального права и криминалистики / В.Г. Коломацкий // Перспективы развития уголовного-процессуального права и криминалистики: материалы 2-й междунар. науч.-практ. конф. (Москва, 11–12 апреля 2012 г.). – М.: Юриспруденция, 2012. – С. 379–382.

32. Александров И.В. Налоговые преступления: некоторые современные проблемы и тенденции их выявления в России / И.В. Александров // Современное состояние и развитие криминалистики. Сборник научных трудов / [под ред. Н.П. Яблокова и В.Ю. Шепітько]. – Х.: Апостіль, 2012. – С. 174–186..

33. Можаява И.П. Теоретические аспекты научной организации деятельности следователя / И.П. Можаява, В.В. Степанов // Вест. криминалистики. – 2010. – № 3. – С. 6–15.

34. Гармаев Ю.П. Трансформация форм представления результатов криминалистических исследований в современных условиях // Криміналістика та судова експертиза: наука, навчання, практика: зб. наук. пр. у 2-х т. – Х.: Апостіль, 2014. – Т. 1. – С. 77–84.

35. Харлов А.С. Использование статистических сведений информационных центров МВД России при разработке криминалистической характеристике отдельных видов и групп преступлений / А.С. Харлов // Вест. криминалистики. – 2010. – № 1. – С. 125–130.

36. Білоус В.В. Технологізація кримінального провадження: стан і перспективи / В.В. Білоус // Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. / [под. ред. В.І. Борисова та ін.] – Х.: Право, 2013. – Вып. 26. – С. 173–187.

37. Вольнский А.Ф. Роль криминалистической диагностики в расследовании экономических преступлений / А.Ф. Вольнский, В.А. Прорвич // Криміналіст першодрукований. – 2013. – № 6. – С. 67–75.

38. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-червень 2014 р. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011>.

39. Малевски Г.В. Поисках собственной модели обучения – метаморфозы криминалистической дидактики в Литве // Модели преподавания криминалистики: история и современность: сб. науч. тр. / [под ред. Н. П. Яблокова и В. Ю. Шепітько]. – Х.: Апостіль, 2014. – С. 21–63.

40. В крупнейшем информагентстве США журналистов заменят роботы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.segodnya.ua/science/532964.html>.

41. Системы GRID-вычислений – перспектива для научных исследований [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/1351/02>.